

Najglavnejši vzrok je razširjenje žganjepitja, zakaj priznано je, da so prirojena telesna pohabljenost, slaboumje in nekaj drugih bolezni kakor tudi nagon k pijančevanju posledica pijančevanja staršev, osobito očetov. Že Plutarh pripoveduje, da so stari Grki, ako so se združevali s svojimi ženami, pili vino le prav zmerno, zakaj znano jim je bilo, da so otroci pijancev večinoma pijanci in razuzdanci. Tudi med našim ljudstvom je razširjeno mnenje, da so slaboumni otroci posledica pijanosti. Vse eno se žganjepitje v našem okraju vedno bolj razširjuje, zato pa raste število slaboumnih otrok, še bolj pa ono telesno slabotnih. Ni dovolj, da se odrasli tako zelo v nekaterih krajih vdajajo žganju, dajo ga celo otrokom. Dobijo se celo slučajni, da dajo starši piti žganje otrokom v zibelki, da ne kričijo. Posledica temu je, da se naš okraj, ki je daroval pred nekoliko desetletji najbolj krepke mladeniče k vojakom, prištevava sedaj vsled tega nesrečnega žganjepitja že k slabejšim okrajem. Pač resničen je izrek angleškega politika Gladstona: „Alkohol opustoši pokrajine bolj kot kuga, lakota in vojska“, kar se najbolj prepričamo pri nekaterih divjih narodih, kakor n. pr. pri Indijancih v Ameriki, kateri grozovito izmirajo, odkar so vpeljali Evropejci v njihovih pokrajinah žganje.

Kako zelo tudi vzgoja trpi v takih rodbinah, je vsakemu znano. Zato naj se bavi vsak učitelj s tem za naše pokrajine zelo perečim vprašanjem, in v nobeni učiteljski knjižnici bi pač ne smela manjkati izborna Krausova knjižica „Wie kann durch die Schule dem zur Unsitte gewordenen Missbrauche geistiger Getränke entgegengewirkt werden.“*) A tudi prebivavci bi se mnogokrat morali opozoriti na pretečo nevarnost radi vedno se razširjajočega žganjepitja. V ta namen bi se morale izdati male knjižice, ki bi obravnavale v poljudni obliki ta predmet. Ko sem potoval po Rusiji, so prodajali za nizko ceno v mestih po ulicah male knjižice Tolstega in drugih pisateljev, ki so razpravljale enake vzgojne predmete. Pri nas pa vsiljujejo prebivavstvu najbolj politične liste, ki so dvomljivega vzgojnega pomena.

Drugi vzrok rastoče zanemarjenosti mladine je dostikrat le rahla in le po postavah prisiljena vez med šolo in domom. Fröbel pač piše: „Einigung der Schule und des Lebens, Einigung des häuslichen, des Familien- und Unterrichtens, dies ist die erste und unzertrennliche Forderung der vollendeten uns zur Vollendung führen sollenden Menschenentwicklung und Menschenbildung des Zeitalters“. Vsled ljutega boja pa, ki se bije pri nas že leta za in proti šoli, prosto ljudstvo še sedaj ni spoznalo povsod koristi šole, ampak je v nekaterih krajih še sedaj šoli nasprotno.

Tretji glavni vzrok, da se npravno zanemarjeni pomnožujejo, je, da je slaboumnih otrok ali vsaj le malo nadarjenih vedno več v našem okraju. Slaboumnih otrok se sicer v našem okraju še ne dobi tako visoko število, akoravno se nahaja v nekaterih alpskih pokrajinah z ozkimi in globokimi dolinami — kjer je torej le malo sonca in malo vetra ter katere pokrajine se razven tega odlikujejo s posebno plastjo ter vodo — slaboumje v zvezi s telesno pohabljenostjo kot kretinism endemično. Slaboumni bi se morali poslati v zavode za idijote, ker pri mnogih je ta ali ona strast zelo razvita. Ker se razen

tega pri takih otrocih na vzgojo prav malo ali celo nič ne pazi, so le v pohujšanje drugim.

Vprašanje, kako bi se rešili revni, osiroteli in v nemar puščeni otroci npravnega zanemarjenja in kako bi se spravili že zanemarjeni in sprijeti zopet na pravo pot, namreč da bi se ustanovili za te razne zavodi, je že staro. Prva ideja glede ustanovitve zavodov za v nemar puščene in izprijene otroke je izšla iz Italije, kjer dobimo že v sredi 16. stoletja take zavode pod imenom „Conservatori, Case rifugi, rituri“, kot pribežališče za revne in v npravni opasnosti živeče deklice. Za pravega očeta teh zavodov se mora vendar smatrati Janez Henrik Pestalozzi. Le-ta je ustanovil že 1775. l. v Neuhofu zavod za revne otroke. Njegovo človekoljubno delovanje je rodilo dober sad, zakaj enaki zavodi so se začeli ustanovljati po vseh državah.

V Nemčiji je ustanovil prvi enak zavod sicer že Janez Falk, a pravo idejo za take azile je vendar izprožil Salzmann v Schnepfenthalu 1801. l. v svojem spisu „Über einen Schatz, den die Deutschen noch heben können“, v katerem zahteva, da naj se revni, zapuščeni otroci sprejmejo v zavetišča na deželi, kjer naj se pečajo z vrtnarstvom, poljedelstvom, živinorejo in ročnimi deli, da se tako vzgojujejo k npravnosti, delavnosti in varčnosti.

(Dalje prih.)

Sadjarstvo v ponavljavni šoli.

Spisal Fr. Rojina.

(Konec.)

Najlepše drevesce ne bo dobro raslo, ako je bilo slabo vsajeno, in gotovo se po vsi Kranjski nad polovico drevja slabo posadi. Letošnjo pomlad je sosed šole kupil nekaj drevesc ter jih posadil — pa kako?! Z motiko je izkopal prav plitvo jamico, ne dovolj veliko, da bi se skrile vanjo vse korenine. Opominjal sem ga, naj naredi večje jame, a ni maral, temveč z nogo potlačil korenine, ki so pri vseh straneh molile iz jamice, jih pokril z rušami ter dejal: „Bo že raslo, če bo hotelo“, pa nekaj jih ni hotelo, bolje rečeno, ni moglo, druga so ostala komaj živa in najboljša so naredila za mezinec dolge poganjke. Počasi si že opomorejo, a zakasnela so. Dečkom se torej priporoči, da naj se jame že jeseni izkopljejo 1 m široke in nad pol m globoke, da izmetana prst ne premrzne, in sedaj se jim natančno razloži sajenje. Vsako drevesce naj dobi močan kol, kateri so se že pozimi pripravili, da so suhi. Nauči jih tudi s slamo privezovati po načinu kot vežejo na Grmu. Priporoči jim slednjič, kako se drevje zavaruje pred zajci, pa kdor drevo toliko časa vzgojuje, da je za presaditev, ta ga bo tudi dobro vsadil in varoval. — Pozabiti se ne sme tudi na hostne divjake, saj je malokateri kmet, ki bi pečke sejnal, temveč izkopavajo spomladi hostne divjake, jih posade in prihodnjo pomlad cepijo. Taki divjaki nikakor niso slabi, ampak so dobri, da se posade na take prostore, kjer je izmrlo v kaki vrsti drevo; ako pa hoče kdo kak večji prostor zasaditi, ta naj vseje pečke, da bo dobil sčasom enakomerna drevesca. Izkopani divjaki so navadno že precej debeli in take je najboljše cepiti za kožo. Pove in pokaže se tudi učencem, kako se po tem načinu cepi, kar bodo takoj umeli.

Ko je učitelj z vzgojevanjem hrušek in jabolk končal, preide k vzgojevanju drugega sadnega drevja, kar je

*) Imamo jo že v slovenskem prevodu. Glej zadnji naš list!

pa tako preprosto, da ne bo učencem nikake težave pripravljalo. Na najboljše prostore se sade hruške in jabolka, na najslabeyše pa češplje, orehi in črešnje. Priporoči se jim tudi pravi kostanj, ker cvete v ravno istem času, ko se čebelnja paša pretrga, je torej imeniten za čebelarje, pa tudi njegov les je jako dober.

Povedati ima učitelj še marsikaj drobnosti, ki so bolj ali manj važne za bodoče gospodarje, katere jim bo pa pravil lahko na vrtu, ko mu bodo pomagali cepljenje saditi, ali pa bodo gledali, kadar bo sam obrezoval v drevnici. Zadnji dan ponavljavne šole naj jim razloži še enkrat imenitnost sadjarstva, in zapustili bodo šolo z najboljšimi sklepi.

Naši dopisi.

S Tolminskega. O učiteljskih in šolskih razmerah na Goriškem nameravam pisati obširneje. Za sedaj naj mi bode dovoljeno le par opazk.

Učiteljstvo na Goriškem, rekši v vsi Primorski, je edino in ima jasno pot pred seboj. Poteguje se za bedno stanje in obsoja napade kakor en mož. Tu ni več govora o par rogoviležih. Kakor smo v vsi deželi enoglasno obsodili neumestno pisanje nekaterih primorskih cenj. listov, tako protestujemo še odločneje, da bi bili učitelji v službi namestnika g. Goëssa proti lastnemu narodu, čegar verni sinovi smo in ostanemo.

Da je naše gibanje za izboljšanje gmotnega stanja opravičeno, priznava celo preprosto ljudstvo. Da pa ni to gibanje v soglasju s časom in z vseobsežnimi zahtevami zastopnikov, gg. poslancev naših, je umevno. A kaj pomaga, ko se to vprašanje ne da več odlašati! In zaradi tega ni obsojati učiteljstva.

Tako naivni pa tudi nismo, da bi vse vzeli za čisto zlato in golo resnico, kar kdo piše ali govori. Strašiti in terorizovati se ne pustimo od nobenega. Imamo svoje mnenje in svoje prepričanje. Vse korake zasledujemo pazljivo. In v to smo menda opravičeni, da kakor volivci in državljani imamo svoje mnenje o teh korakih, seveda ne da bi žalili koga. Jaz svarim nekatero cenj. časopisje na Primorskem, naj ne piše o itak že obupnem učiteljstvu v tonu, v kakoršnjem je začelo pisati. Nezapupnost med ljudstvom in učiteljstvom bi bila gotovo usodepolna.

Faktična resnica je, da ima učiteljstvo na Goriškem 240, 300, 400, 500 in 600 gl. letne plače, in pripoznano je vsestransko, da s tem učiteljstvo ne more živeti. Vemo, kdo je največ temu kriv, saj nismo slepi. A uganjka nam ostane, da enakoštevilni italijanski gg. poslanci, ki so na Dunaju deloma v opoziciji, dosežajo v deželi toliko uspehov in čestokrat na škodo slovenskemu narodu!

S Tolminskega. Učiteljsko društvo za tolminski okraj je imelo svoj odbor že več let v Kobaridu, a pri zadnjem občnem zboru so bili voljeni v društveni odbor učitelji v Tolminu in iz bližne okolice. Dne 4. t. m. se je ustanovil odbor in sicer tako-le: Andrej Vrtovec, učitelj v Tolminu, predsednik; Matija Kenda, učitelj-voditelj v Volčah, tajnik; Josip Kenda, učitelj-vod. v Dol. Tribuši, blagajnik; Ivan Širca, nadučitelj-voditelj v Tolminu, predsednika namestnik; Ivan Grželj, nadučitelj-voditelj pri Sv. Luciji, odbornik. Pri tej seji se je sklenila enoglasna obsodba glede na neumestno pisavo cenjene „Soče“ proti opravičenim težnjam učiteljstva. Ta obsodba se primerno formulira in v časnikih objavi. Učiteljski odbor z vsemi omenjenimi člani je obenem tudi odsek okraj. učiteljske knjižnice. Sklenilo se je tudi na to stran delati in knjižnico urediti ter denar plodonosno naložiti. Dogovorili smo se po potrebi imeti tudi vsak mesec odborove seje.

S Tolminskega. Čč. gg. tovariši! Glede na to, da naše ljudstvo na Goriškem skoraj izključljivo le našim

opravičenim težnjam nasprotni časopis bere in tako večinoma tudi naši čč. gg. tovariši, ker nimajo prilike in tudi ne sredstev, da bi brali in si omislili še drugih časnikov; glede dalje na to, da se za vse drugo . . . in tudi za povišanje plač manj potrebnim na račun naših davkoplačevavcev brez posebnih pomislekov obilo denarja dobi, le za stradajočega učitelja ga ni, sicer bi pognali zemljišča in hiše naših posestnikov na boben, uvažujoč še mnogo drugih vzrokov, zavijanj, pačenj dejstev in resnic itd., se mi zdi potrebno, da bi spisali učitelji na Goriškem brošuro s primernim, pravičnim in resničnim zapopadkom ter jo razdelili po naših čč. gg. tovariših med naše ljudstvo. Zato bi bilo potrebno nekaj denarja. Prosim, naj bi se o tem nasvetu preudarjalo in, ako se za potrebno spozna, izvršilo.

—c.

Iz Tomišlja. Tri četrt ure zahodno od Iga ali dve uri južno od Ljubljane se nahaja pod Krimom precejšnja vas Tomišelj in hkrati tudi kot samostojna politiška občina tega imena. Polnih 12 let je bila tu eskurendna šola, katero je učiteljstvo z Iga oskrbovalo. Poslednja leta pa je krajni šolski svet uvidel, da je treba zidati novo šolo. V začetku je mislil na enorazrednico, a število šolodolžnih otrok je raslo zmeraj za dvorazrednico. Uvidevši, da bo treba čez malo časa šolo razširiti v dvorazrednico, se je udal dobremu nasvetu, da zida za dva razreda takoj, četudi še niso bili nabrani novci zadostovali. V enem letu se je dobil prostor in nastala je lepa, sedaj popolno dogotovljena stavba. Mnogo truda je imel krajni šolski svet, a tega se ni ustrašil. Ker se je bila dogotovljenost v pozno jesen zavlekla, je bilo treba poslopje takoj kolaudirati, blagosloviti in pričeti s poukom.

Dne 11. m. m. je sklenil krajni šolski svet, da se bolj v domačem krogu brez šumeče slavnosti novo šolsko poslopje že v par dneh blagoslovi. V naglici se postavi nekaj mlajev in pripravi drugih priprav. V nedeljo, dne 13. m. m. po večernici gre šolska mladina iz cerkve „Roženvenške Matere božje“ paroma zbrana, moleča litanije med zvonjenjem in pokanjem topičev pred novo šolo. Domači duhovnik g. J. Knific blagoslovi šolo zunaj in znotraj in potem vstopi v šolsko sobo mladina, katero so spremljali mnogi roditelji. Prišlo je k slavnosti tudi izansko učiteljstvo. G. Knific nagovori krajni šolski svet, starše in otroke: Ako Gospod ne zida, zastonj se trudijo drugi. Bog nas je obvaroval nesreče na tej stavbi. Velike zasluge gre do krajnemu šolskemu svetu in njega načelniku, ki se ni ustrašil ne potov ne stroškov. Priznati je mnogo požrtvovalnosti učiteljstvu na Igu, g. nadučitelju Fr. Troštu in učitelju gosp. Jos. Reichu. Ona sta se trudila z osnovo načrtov, s stroškovnikom, z vsestransko podporo pri gradbi novega šolskega poslopja in z marljivim večletnim oskrbovanjem in vodstvom eskurendne šole v Tomišlju. Čast jima! Opominja starše do njihove dolžnosti za šolo, otroke pa, da svoje prihodnje učiteljstvo zvesto slušajo in se pridno uče sebi v prid in korist.

G. nadučitelj Trošt pravi: Deset let sem bil šolski voditelj tej šoli, danes pa izročam vodstvo tu navzočemu novemu nadučitelju, S. Punčahu, kateri naj bi hotel istotako navajati mladino na pravi pot omike. Pri pouku naj bi gojil tri lepe in povsod čislane cvetke: Trdno vero, toplo ljubezen do domovine in nevenljivo zvestobo do presvetlega cesarja. Pri zidanju šole se je mogoče veliko štedilo, kar nam priča račun, kateri je za dva ali tri tisoč goldinarjev manjši od stroškovnika. Zelo pomenljivo je to, da se je šola dovršeno zgradila v jubilejskem letu 50 letnice cesarja Fr. J. I. — Otroci, ko boste že odrasli, se boste še vedno spominjali, kdaj je šola nastala. Zakličimo tedaj presvetlemu cesarju trikrat „živio“!

Domači nadučitelj se zahvalno izraža posameznikom za brezmejno požrtvovalnosti in se veseli pri tej slavnosti izdatne udeležbe od strani roditeljev. Ta obilna udeležba naj bi pomenila pridni obisk šole, kateri edini pripomore k dobremu napredku. Upa, da ga bo mladina rada slušala in da bode v nji našel dobre otroke. Spomni se Slomska. Iz pridnih dečkov zrastó enkrat marljivi gospo-